

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Вона виїжджає з лісу. Самотою. У холодній березневій мряці. Її сімнадцять, і звать її Марі де Франс. Зараз 1158 рік. Увесь світ уже стомився від Великого посту. Невдовзі відзначатимуть Великдень — цього-річ ранній. У темній, холодній землі ланів насіння готується торувати собі шлях на волю.

Марі вперше скидає оком на абатство. Блякла будівля байдужно стримить на узвишші над сирою долиною — оповитою хмарами, що їх вітер нагнав з океану, й серпанком безпросвітного дощу. Завдяки вологості майже цілий рік тут буяє смарагдово-сапфірова зелень і, хоч куди глянь, всюди видніють вівці, зяблики й тритони, а з родючої землі витикаються дрібні грибочки. Утім, зараз пізня зима, тож навкруги панують сірість і тіні.

Її стара бойова конячка похнюпила голову і ледь волочить ноги, а дербник тремтить позаду в плетеній клітці на коробці.

Вітер ущухає. Дерева застигають.

Марі здається, наче вся околиця витріщається на неї.

Вона висока, навіть дебела як для дівчини, з незграбними ліктями й колінами. Краплі дощу струменіють її плащем із тюленьчої шкіри, а зелена габа на

голові промокла так, що стала майже чорною. Її суворе обличчя (типове для представниці Анжуйської династії) не вирізняється вродою — на ньому читається лише розсудливість і ще не приборкана пристрасть. І змгло воно від зливи, а не від сліз: покинута напризволяще, Марі так і не встигла виплакаться.

Два дні тому на порозі її покоїв постала королева Елеонора. Пишні перса напинали синю мантію з соболіним хутром, волосся золотилося, коштовні прикраси наче стікали з вух і зап'ястків, вервиця виблискувала на руці, а пахощі парфумів просто збивали з ніг. Її величність завжди прагнула вражати й приголомшувати. Придворні дами юрмилися за нею, тихенько підсміюючись. Однією з тих зрадниць виявилась і зведена сестра Марі. Обидві вони народилися поза шлюбом і були плодами мінливих бажань свого монаршого батька. Та ця підступно чарівлива істота вправно користалася прихильністю королівського двору, жахаючись і цураючись Марі з її спробами потоваришувати. Одного дня це дівчисько стане принцесою Вельською.

Марі незграбно зробила реверанс, і Елеонора ступила до покоїв. Її ніздрі роздimalися.

Вона принесла новини — такі чудові новини, таке полегшення! — від самого Папи. У бідолашного коня заледве серце не вистрибнуло, так він поспішав із ранковою звісткою. Отже, завдяки тому, що її величність наполегливо працювала протягом кількох місяців, бідолашну незаконнонароджену Марі з глухого графства Мен призначено настоятелькою королівського абатства. Хіба це не прекрасно? Нарешті ясно, що робити з зайвою зведеною сестрою. Тепер є куди її притулити.

Зиркнувши на Марі густо нафарбованими очима, королева попростувала до відчиненого вікна, що

виходило на сад. Воно було майже під стелею, тож споглядати за тими, хто гуляє надворі, Марі могла лише навшпиньках.

Коли дар мови повернувся до неї, вона заледве спромоглася промимрити, що вдячна її величності за промені уваги, але ні-ні — їй не стати черницею! Вона не гідна такої честі, та й жодного поклику служити Богові не має.

То була щира правда. Її змалку залучали до релігії з усіма тими таїнствами та обрядами, але їй це видавалося дещо безглуздим. Як то — діти народжуються у гріху? Нащо молитися невидимим силам? Чому Бог є триєдиним? І чому її — людину з відчуттям полум'яної величчю у крові — мають уважати меншовартісною через першу жінку, котра була виліплена з ребра, з'їла якийсь фрукт і позбавила себе розкошів Едему? Маячня. Її віра була викривлена ще в ранньому дитинстві, тож крок за кроком вона простуватиме власним шляхом, поки не перетвориться на щось своєрідне й прекрасне.

Однак зараз сімнадцятирічна Марі жила у скромних придворних покоях Вестмінстеру, і їй не до снаги було сперечатися з вишуканою королевою, яка просто обожнювала перебувати в центрі подій. Попри тендітність, Елеонора поглинала все світло довкола, полонила всі думки Марі, всотувала кожен її подих.

Щойно королева кинула на неї один-єдиний погляд, вона відчула себе такою маленькою, якою не була навіть тоді, коли востаннє бачила Мен і своїх шістьох мужикуватих тіток (усіх їх спіткала смерть, шлюб чи монастирські стіни). Із тих часів у неї лишився спогад, як матінка брала її за руку, прикладала долоню до опуклості між грудьми, схожої на яйце, і всміхалася щиро-щиро, промовляючи крізь сльози: ох люба, пробач, я помираю. Це ставне, сильне тіло надто швидко перетворилося на

кістяк із ядучим диханням, а потім і зовсім бездиханний. Марі намагалася повернути її до життя, що духу натискаючи на ребра й читаючи молитви, але серце матері так і не забилося. Біль дванадцятирічної дитини, що стояла біля високої могили, оповитої вітрами, був нестерпний! А потім було два роки самотності: мати хотіла утаємничити свою смерть, бо в іншому разі родичі безжально відібрали б у Марі маєток. Вона ж не мала на нього жодних прав, оскільки народилася не в шлюбі — її мати просто була згвалтована. Два самотні, злиденні роки Марі силкувалась отримати хоч щось зі своїх володінь. Урешті-решт сіла верхи й об'їзними шляхами втекла до Руана, а звідти каналом дісталася королівського двору у Вестмінстері, де мешкали її зведені брати й сестри. Там вона всіх шокувала своєю ненажерливістю, грубістю й незграбністю, і ці вади позбавили її привілеїв, гарантованих королівською кров'ю.

Елеонору розсмішила відмова від «щедрої» пропозиції, і вона взялася глузувати. Отакої! Невже наша Марі сподівалася, що одного дня її поведуть до вінця? Її, селючку задрипану? На три голови вищу за нормальних дівчат і з величезними ручиськами? Ту, хто тупотить незгірше за слона, говорить противним низьким голосом, обожноє сперечатись і вправлятися з мечами? Хіба хтось захотів би таку дружину, котра не має ані вроди, ані бодай натяку на жіночність? Ні-ні-ні, це вже давно було вирішено, ще восени, і вся її родина погодилася. Марі вміє керувати великим маєтком, писати чотирма мовами і вести облікові книги. Усе це вдається їй просто чудово, хоча вона була ще зовсім малою, коли її мати померла. Ба більше, завдяки своїй кмітливості вона всіх обвела круг пальця. Геть усі повірили, що порядкує сама небіжчиця...

Насправді слова Елеонори означали, що абатство, де Марі мала стати настоятелькою, потонуло у злиднях і його черниці, на лихо, помирають від голоду. Кілька років тому вони потрапили в немилість її величності й відтоді поневірялися. Крім того, там лютувала недуга. А королева не могла допустити, щоб черниці її абатства конали від безхліб'я, та ще й від жахливої хвороби, що катувала їх кашлем. Яка поголоска про неї піде!

Вона втупилася в Марі холодними очима в чорній облямівці, і дівчині не стало духу зустрітись з нею поглядом. Не втрачай віри в те, що з часом із тебе вийде доволі непогана черниця, — от яку пораду почула Марі. Кожен, хто не сліпий, бачить: її долею завжди була свята непорочність.

Придворні дами зареготали, і їй аж жижки затрусилися позатикати оті язикаті дзьоби. Простягнувши руку, щедро оздоблену каблучками, Елеонора проворкотіла ніжним голоском, що Марі варто полюбити своє нове життя і що вона має навчитися брати від нього найкраще, оскільки цього прагнуть і королева, і Бог. Із монаршого благословення вона вирушить у дорогу завтра у супроводі придворної кавалерії.

Не знаючи, що робити, Марі взяла маленьку білу рученьку своїми грубими долонями й поцілувала. У неї всередині точилася запекла боротьба. Їй кортіло встромити зуби в цю ніжну плоть і прогризти до крові, хотілося взяти кинджал, відрубати королівську руку по зап'ясток і до скону носити цю реліквію в корсажі.

Королева пішла. Марі стало так зле, що довелося лягти в ліжку, де на неї вже чекала служниця Сесилія, готова вкрити поцілунками її чоло, вуста й шию. Сесилія була щиросерда і вірна, як собака. Сповнена люті, вона обізвала королеву брудним розпусним бабиськом

із Півдня і заявила, що вперше Елеонора сіла на трон завдяки одній біснுவатій французькій свинюці, а вдруге — коли дехто подавився англійськими вуграми. А ще, мовляв, її за дві копійки можна затягнути до ліжка, ба більше — заспівай романс, і вона спідницю задере. Не дивно, що всі її діти не схожі між собою і що диявол навіює їй чорні думки. Так-так, Сесилія чула всілякі історії про неї...

Отямившись урешті-решт, Марі наказала служниці замовкнути. У кімнаті досі стояв запах королівських парфумів — наче привид, що невтомно шпигує за ними.

Сесилія заридала ридма, і її юне обличчя спотворилось. Уся в шмарклях і червоних плямах, вона завдала другого удару — повідомила, що не поїде з Марі до абатства. Бо хоч і любить свою господиню, а в неї ще попереду ціле життя, щоб отак назавжди живцем поховати себе в колі черниць із засклілими очима. Сесилія була народжена для шлюбу! Погляньте, мовляв, на ці стегна — вони цілком придатні для того, щоби привести на світ зо десять здорових малюків. А от коліна в неї заслабкі — клячити цілий день у молитві ну ніяк. Угору-долі, угору-долі без упину, як та ховрашка. Ні-ні, завтра вранці Сесилія й Марі підуть різними шляхами.

Марі змалку товаришувала з Сесилією, дочкою кухарки з їхнього маєтку в Мені, — з цією жорстокою людиною, яка донині була для неї всім: служницею, сестрою, джерелом насолоди і єдиною рідною душею на всю Англію. І от тепер на неї спало прозріння: подібне смерті животіння в монастирі їй розділити ні з ким. Віднині вона сама-самісінька.

Сесилія зайшлася слізьми, не втомлюючись побиватися: ох, мила моя! Ох, серце крається!

Проте Марі відштовхнула її: ви тільки погляньте на неї, як зрадницьки їй крається серце.

Відтак Марі зіпнулася на ноги, визирнула у вікно й подивилася на сад, оповитий серпанком туману. Її особисте сонце сідало за обрій, душу сковував холод, і все довкруг огортали химерні тіні.

Вона поклала до рота кісточку абрикоса, поцуплено-го влітку з королівського дерева. Восени і взимку їй подобалося гризти ці кісточки, смакуючи їхньою гіркотою.

Аж раптом вона відчула, як із неї виходить та запаморочлива любов, що переповнювала її всі роки, проведені при дворі Елеонори, згладжувала труднощі й освітлювала її самоту своїм чарівним сяйвом. Першого дня у Вестмінстері, приголомшена, з солоними після переправи вустами, вона сиділа за столом в очікуванні вечері. Ураз залунали лютні й гобої, і в дверях з'явилась Елеонора. Вона була кругленька, при надії, — самі лише груди й живіт. Права щока в неї пашіла, бо того дня їй видалили зуб. А ноги дріботіли так, що, здавалося, вона пливе лебідкою. Та головне, її обличчя було саме таким, яким його з дитинства пам'ятала Марі. Отаким вона його й полюбила, і цей образ полонив її мрії.

Світло в кімнаті звузилося до крихітного промінчика, що осявав лише Елеонору. Тієї миті Марі втратила себе. А вночі повернулася до Сесилії, котра вже давала хropaка, і розбудила, пристрасно прилинувши до її руки. Марі ладна була кинутися на пошуки Грааля, замаскувати свої жіночі риси, піти на війну і вбивати без краплі жалю. Ладна була терпіти жорстокість, покірливо схиливши голову, чи смиренно жити з прокаженими. Вона зголосилася б на це без вагань, якби Елеонора їй наказала. Бо Елеонора була джерелом усього найкращого у світі: музики, сміху, любові підданих.